

บทที่ 9

การติดตามผลและประเมินผลสุขศึกษาในชนบท

ข้อเสนอแนะสำหรับนักศึกษา

1. นักศึกษาที่มีโอกาสเข้าฟังการบรรยายในชั้นเรียน ควรศึกษาบทเรียนมาล่วงหน้า เพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้นของนักศึกษา
2. ให้นักศึกษาอ่านจุดประสงค์ให้เข้าใจชัดเจนก่อนศึกษาเนื้อหาในบทเรียน
3. ให้นักศึกษาอ่านเนื้อหาในบทเรียนโดยละเอียด
4. ให้นักศึกษาทำกิจกรรมและแบบฝึกหัดท้ายบทในสมุดที่นักศึกษาเตรียมไว้
5. ให้นักศึกษาประเมินความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษา โดยพิจารณาจากจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและกิจกรรมท้ายบท
6. นักศึกษาควรศึกษาเพิ่มเติมโดยค้นคว้าจากหนังสืออ้างอิงในหน้าบรรณานุกรม
7. นักศึกษาควรติดต่อกับอาจารย์เมื่อนักศึกษาปฏิบัติตามขั้นตอนทั้งหมดแล้วยังไม่เข้าใจ

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. ความสำคัญ
2. แนวคิดที่ถูกต้องในการประเมินผล
3. ลักษณะการติดตามผลและประเมินผลสุขศึกษาในชนบท
4. เวลาและระดับของการประเมินผล
5. ขั้นตอนการประเมินผล
6. ผลประโยชน์ของการประเมินผล
7. ตัวอย่างการประเมินผลสุขศึกษาในชนบท
8. สรุป
9. คำถามและกิจกรรมประกอบท้ายบท

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

1. บอกแนวคิดที่ถูกต้องของการประเมินผลได้
2. อภิปรายและยกตัวอย่างประกอบลักษณะการติดตามผลและประเมินผลสุศึกษาในชนบทได้
3. อธิบายขั้นตอนในการประเมินผลได้
4. บอกประโยชน์ของการประเมินผลได้
5. ระบุรูปแบบการติดตามผลและประเมินผลสุศึกษาในชนบทตามแนวคิดของตนเองได้

สาระสำคัญของเนื้อหา

1. ความสำคัญ

ในปัจจุบันเรามีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจเป็นการประเมินผลโดยเฉพาะเจาะจงหรือไม่ก็ตาม เช่น การพูดว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนั้นไม่ดี การประเมินผลในการสอน การประเมินผลในการทำงาน การประเมินผลนี้อาจได้จากการประเมินด้วยตนเองหรือได้จากบุคคลอื่น ถ้าในระบบราชการการประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงาน

การประเมินโครงการหรืองานต่าง ๆ ของรัฐนั้น บางครั้งอาจทำให้ผู้ถูกประเมินเกิดการหวาดผวและไม่เต็มใจให้ประเมิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าตนเองได้ประเมินผลงานของตนเองอยู่ตลอดเวลา และทราบว่างานยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ จึงมีความรู้สึกท้อแท้ไม่พร้อมที่จะให้บุคคลอื่นมาประเมินโครงการหรืองานที่ตนเองกำลังดำเนินการอยู่

การประเมินผลโครงการหรืองานต่าง ๆ นั้น ไม่ได้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าโครงการหรืองานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ แต่เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการบริหารงานเพื่อดูความบกพร่อง ดูข้อดี ข้อเสียของโครงการหรืองานที่ปฏิบัติไปแล้วเท่านั้น สิ่งที่ได้จากการประเมินผลก็คือ การนำข้อดี และข้อเสียที่ค้นพบนั้นไปปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป เพราะฉะนั้น การประเมินผลจึงมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับการดำเนินงาน

2. แนวคิดที่ถูกต้องในการประเมินผล

2.1 การประเมินผล ไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะเข่นฆ่าใคร ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ ถ้าผู้ใช้การประเมินผลไปในแนวทางไม่ถูกต้อง ก็จะไม่เกิดผลดีต่อสังคม

2.2 การประเมินผล ต้องการปรับปรุงสิ่งที่ถูกประเมินผลเท่านั้น

2.3 การประเมินผล เป็นเครื่องมือของการบริหารและการจัดการให้เกิดการทำงานที่ดี

การประเมินผลนั้น สตรีฟเวน (Scriven)¹ ได้ให้ความหมายว่า เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบ เพื่อบ่งถึงคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และเอนกกุล กรีแสง ได้ให้ความหมายว่า การประเมินผลเกี่ยวข้องกับทั้งปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งการตัดสินคุณค่าด้วย

¹บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, คู่มืออาจารย์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้การสอน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร, 2524), หน้า 2-10.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์¹ กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของ สิ่งของหรือการกระทำใด ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

กรอนลันด์ (Gronlund) ให้ความหมายในเชิงการประเมินผลการเรียนรู้ว่า การประเมินผล เป็นกระบวนการอย่างมีระบบในอันที่จะกำหนดขนาดหรือจำนวนที่ ซึ่งนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ตาม วัตถุประสงค์การเรียนการสอน ตามความหมายนี้มีลักษณะที่สำคัญแสดงให้เห็น 2 ประการ คือ ประการแรก การประเมินผลเปรียบได้เหมือนกับกระบวนการที่มีระบบ (Systematic Process) และประการที่สอง การประเมินผลสมมติเสมอว่า วัตถุประสงค์ทางการเรียนการสอน (Instructional Objectives) กำหนดขึ้นไว้เพื่อการประเมินผลอย่างชัดเจน นั่นคือ การประเมินผลเป็นการ พิจารณาความสอดคล้องกันระหว่างการกระทำกับวัตถุประสงค์

จากความหมายจะพบว่า การประเมินผลมีความหมายกว้าง ซึ่งอาจไม่รวมการวัดไว้ด้วย ก็ได้ นั่นคือ การประเมินผลเป็นการพิจารณาหรือตีค่าทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมกับการ ตัดสินคุณค่านั้น แต่การวัดเป็นการพิจารณาหรือตีค่าเชิงปริมาณอย่างเดียว

สำหรับการประเมินผลระบบ (System Evaluation) เป็นการประเมินผลสภาพการณ์ ทั้งหมดที่มีอยู่ ซึ่งอาจจะเป็นการประเมินผลแบบเป็นทางการ (Formal Evaluation) หรือแบบ ไม่เป็นทางการ (Informal Evaluation) ก็ได้ การประเมินลักษณะนี้ต้องการที่จะตีค่าว่าสภาพ- การณ์ที่เป็นอยู่นั้นเป็นอย่างไร โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น เช่น ทางการศึกษา อาจประเมินผลว่า ประเทศไทยควรมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของประเทศชาติ

ส่วนการประเมินผลโครงการ (Program Evaluation) เป็นการประเมินผลว่า โครงการ ที่ทำไปนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางปรับปรุงโครงการ และการดำเนินงานของโครงการให้ดีขึ้น และเพื่อสรุปผลการดำเนินงานเมื่อจบโครงการแล้ว

3. ลักษณะการติดตามผลและประเมินผลสุศึกษาในชนบท

การดำเนินงานสุศึกษาในชนบทต้องมีเหตุผล มีเป้าหมาย ใช้วัสดุท้องถิ่นที่เหมาะสม การดำเนินงานสุศึกษาในชนบทนั้น จำเป็นจะต้องมีการประสานกันทั้งแนวตั้งและแนวนอน ในแนวตั้งนั้น นโยบายส่วนใหญ่จะกำหนดโดยหน่วยงานส่วนกลางตรงไปยังส่วนปฏิบัติงานตาม

¹สุรเดช สํารานุจิตต์, การบริหารสุศึกษาในโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กิ่งจันทร์ การพิมพ์, 2529), หน้า 247.

สายงาน สำหรับในแนวนอนนั้น เป็นการประสานงานกันในการดำเนินงานระดับเดียวกัน ทั้งนี้ การปฏิบัติงานในแนวนอนต้องประสานงานกับแนวตั้ง

การดำเนินงานสุศึกษาในชนบทนั้น ควรมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพดังนี้ เช่น

3.1 กำหนดนโยบายที่ถูกต้องและเหมาะสม

3.2 เน้นโครงการการฝึกอบรม การวิจัย

3.3 การวางรายละเอียดต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับโครงการ

3.4 มีการดำเนินการ ซึ่งในช่วงดำเนินการนี้ควรนำการประเมินผลเข้ามาเกี่ยวข้อง

3.5 มีการกำหนดงบประมาณให้สอดคล้องกับการดำเนินการ

ถ้าสรุปอย่างกว้าง ๆ ว่าการดำเนินสุศึกษาในชนบทนั้นจะต้องมีการวางแผนการทำงานอย่างรัดกุมเหมาะสม ต้องมีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างมีเหตุผล และต้องมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามก็ดี ลักษณะการประเมินผลสุศึกษาในชนบทนั้นมีหลายประเภท มีหลายรูปแบบ เช่น ปัจจุบันนี้อาจจะยังไม่ประเมินผลโครงการรณรงค์คุณภาพชีวิตอย่างจริงจัง แต่อาจดูในรูปแบบของการดำเนินงานที่ผ่านมา ปัญหาต่าง ๆ ที่พบ และแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นทำอย่างไรต่อไปในอนาคต เป็นต้น

4. เวลาและระดับของการประเมินผล

เวลา ขึ้นอยู่กับประเภทของการประเมินผล ถ้าประเภทของการประเมินผลแตกต่างกัน ระยะเวลาจะแตกต่างกันด้วย

ระดับของการประเมินผล ถ้าเราจะมองตั้งแต่ระดับชาติ ถึงระดับปฏิบัติการ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ระดับอำเภอ ตำบล เป็นส่วนใหญ่ อำเภอต้องช่วยเหลือตำบล ตำบลต้องช่วยเหลือหมู่บ้าน การประเมินผลต้องทำในทุก ๆ ระดับที่มีความสอดคล้องกัน ปัญหาที่พบในปัจจุบันก็คือ การประเมินผลส่วนใหญ่จะพูดและทำในส่วนกลางเป็นหลัก ซึ่งความจริงเราจะพบว่าการประเมินผลมีหลายระดับ และต้องมีการประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางานสุศึกษาในชนบทต่อไป

5. ขั้นตอนการประเมินผล

ในการประเมินผลนั้นควรมีขั้นตอนดังนี้¹

5.1 กำหนดวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการประเมินผล

การประเมินผลนั้นต้องการทราบว่า การวางแผนต่างกันหรือสอดคล้องกันกับการปฏิบัติการหรือไม่ แต่การวางแผนกับการปฏิบัติงานจะตรงกันหรือไม่ มีสิ่งที่ต้องการประเมินมากมาย เพื่อให้การประเมินครบลง จึงได้ตั้งเกณฑ์สำหรับวัดดูความสำเร็จของโครงการหรืองานในแต่ละด้าน เช่น

5.1.1 เกณฑ์ทางการเงิน เพื่อวัดดูว่าโครงการหรืองานนั้น

- คຸ້ມทุนหรือไม่
- ใ้เงินครบตามโครงการหรือไม่
- ใ้เงินเกินไปหรือไม่
- มีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง อย่างละเท่าไร

ฯลฯ

5.1.2 เกณฑ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

- มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมหรือไม่
- มีการกระจายรายได้หรือไม่
- เศรษฐกิจส่วนไหนได้รับผลจากโครงการหรืองานนั้น

ฯลฯ

5.1.3 เกณฑ์ทางด้านการตลาด เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

- รสนิยมของผู้บริโภคเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงไหม
- ราคาสินค้าเป็นอย่างไร
- การส่งเสริมการขายมีประสิทธิภาพหรือไม่

ฯลฯ

5.1.4 เกณฑ์ทางด้านการเมือง เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

- โครงการนั้นหรืองานนั้นส่งเสริมความมั่นคงของชาติหรือไม่

¹วีระพล สุวรรณันต์, การประเมินผลแผนและโครงการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรพัฒนา, 2525), หน้า 115-121.

– ส่งเสริมระบบประชาธิปไตยหรือไม่

ฯลฯ

5.1.5 เกณฑ์ทางด้านสังคม เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

– สังคมส่วนรวมได้รับผลประโยชน์หรือไม่

– มีการเอาใจเอาเปรียบกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนหรือไม่

ฯลฯ

5.1.6 เกณฑ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

– มีสารเป็นพิษรบกวนสุขภาพของประชาชนทั่วไปหรือไม่

– มีอากาศเป็นพิษหรือไม่

ฯลฯ

5.1.7 เกณฑ์ทางด้านเทคนิค เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

– ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพหรือไม่

– ใช้เครื่องมือเครื่องใช้อย่างไร

ฯลฯ

5.1.8 เกณฑ์ทางด้านบริการ เพื่อดูว่าโครงการนั้นหรืองานนั้น

– การบริหารมีข้อบกพร่องหรือไม่ อย่างไร

– มีนโยบายการวางแผนดีหรือไม่

ฯลฯ

5.2 เลือกข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผล

เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการประเมินผล ผู้ประเมินต้องดำเนินการ ดังนี้

5.2.1 ศึกษารายละเอียดของโครงการหรืองานนั้น

– ความเป็นมา

– วัตถุประสงค์

– ขอบเขต

– แผนการทำงาน

– เวลาการทำงาน

– ค่าใช้จ่ายทั้งหมด

– ผู้ดำเนินการ

- รูปแบบ
 - ผลกระทบ
 - เครื่องมือที่ใช้
- ฯลฯ

5.2.2 เลือกเกณฑ์ในข้อ 5.1 โดยจะใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งหรือหลายเกณฑ์ก็ได้ แต่ละเกณฑ์จะแสดงถึงข้อมูลที่แตกต่างกัน เกณฑ์ทางบริหารและเกณฑ์ทางพฤติกรรมจะหาได้ โดยการสังเกตเกณฑ์ทางด้านเงิน การเศรษฐกิจ การตลาดอาจหาได้โดยการสำรวจ หรือโดยการเก็บข้อมูล เกณฑ์ทางด้านสังคม การเมือง อาจหาได้โดยการออกสัมภาษณ์รายบุคคล

5.2.3 แจกแจงว่าต้องการข้อมูลอะไร ประเภทใด จากแหล่งใด มีอะไรเป็นเครื่องบ่งชี้

5.3 รวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลอาจกระทำได้โดย

5.3.1 จัดทำแบบสอบถามขึ้น

5.3.2 ออกทดสอบแบบสอบถามและแก้ไขแบบสอบถาม

5.3.3 สุ่มตัวอย่างเลือกกลุ่มตัวอย่าง (ถ้ามีประชากรมาก) แต่ถ้ามีประชากรน้อย ให้ใช้ประชากรทั้งกลุ่ม

5.3.4 ออกเก็บข้อมูล พยายามจัดเก็บข้อมูลขึ้นสองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ถ้าไม่มีอาจหาข้อมูลขึ้นต้นจาก

- การสังเกต
- การสัมภาษณ์รายบุคคล
- การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
- การส่งทางไปรษณีย์

5.3.5 นำข้อมูลที่ได้มาตรวจเช็คความถูกต้อง ถ้ามีข้อมูลใดขาดตกบกพร่องอาจจะไปทำการเก็บข้อมูลใหม่

5.4 การวิเคราะห์ ตีความ เสนอแนะ ทำรายงาน และเผยแพร่

5.4.1 การวิเคราะห์

- นำข้อมูลมาลงรหัสเพื่อนำเข้าเครื่องสมองกล (ถ้ามีข้อมูลมาก)
- นำข้อมูลมาแยกประเภทการวิเคราะห์ตามตัวแปรหรือตามหมวดหมู่

- เพศเดียวกัน
- อาชีพเดียวกัน
- วัยเดียวกัน
- รายได้กลุ่มเดียวกัน
- ระดับการศึกษาเดียวกัน

ฯลฯ

- นำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ
 - ข้อมูลที่วัดได้นำมาวิเคราะห์ในรูปของ
 - ร้อยละ
 - Z-test
 - t-test
 - t-different Test
 - Chi-Squares Test
 - Co-variance Test
 - Multiple Range Test

ฯลฯ

- ข้อมูลที่วัดไม่ได้นำมาวิเคราะห์ในรูป
 - ร้อยละ
 - Chi-Squares Test
 - Rank Different Correlation
 - หรือ Spearman Test

ฯลฯ

5.4.2 การตีความ

พยายามตีความให้อยู่ในรูปที่สามารถเข้าใจได้ง่าย มีความชัดเจน ใช้ภาษาเขียนธรรมดา อย่าเสนอเป็นคณิตศาสตร์ที่ยากแก่การเข้าใจ ไม่ตีความแบบกำปั้นทุบดิน แต่ตีความให้แตกออกมาเป็นขั้นตอน ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ไม่สับสน ไม่ต้องให้ผู้อ่านนำไปคิดอีกอย่างลึกซึ้ง การตีความเป็นหัวใจสำคัญของการประเมินผล จะต้องเสนอเป็นบทที่สำคัญเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน ผลของการประเมินผล ถ้าเป็นคณิตศาสตร์บางครั้งยังสำคัญน้อยกว่าการตีความเพราะคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในการวิเคราะห์ แต่ต้องการทราบผลในการตีความหมาย

5.4.3 เสนอแนะ

การเสนอแนะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ข้อเสนอแนะสามารถนำไปปฏิบัติให้สำเร็จได้ ข้อเสนอแนะควรท้าทายในการปฏิบัติ ควรกระตุ้นให้เกิดความนึกคิดในการแก้ปัญหา และควรเสนอแนะตามลำดับขั้นตอน จากง่ายไปหายาก ไม่ทำให้ผู้นำไปปฏิบัติเกิดการสับสน

5.4.4 ทำเป็นรายงาน

- รายงานที่ควรเป็นลายลักษณ์อักษร
- จัดพิมพ์เป็นเล่มง่ายแก่การอ่านและง่ายต่อการเก็บรักษา
- ควรเพียงพอแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ฯลฯ

5.4.5 เผยแพร่

- เผยแพร่ให้ผู้บังคับบัญชา
- เผยแพร่ให้เจ้าของโครงการ
- เผยแพร่ให้เจ้าของเงินทุน
- เผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

6. ผลประโยชน์ของการประเมินผล

ผลประโยชน์ของการประเมินผลอาจสรุปได้ดังนี้

6.1 เพื่อจัดข้อผิดพลาดทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเวลาและค่าใช้จ่าย ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ ทำให้การวางแผนและการปฏิบัติมีโอกาสสอดคล้องกันได้ง่าย

6.2 ในระหว่างมีการปฏิบัติ ถ้าเกิดข้อผิดพลาดไม่สอดคล้องกันระหว่างแผนกับการปฏิบัติสามารถปรับปรุงแผน หรือปรับปรุงการปฏิบัติให้สอดคล้องกันได้โดยไม่ต้องเสียเวลาไปเริ่มต้นใหม่

6.3 เมื่อประเมินผลหลังจากทำโครงการ ยังได้ทราบความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ผลกระทบของโครงการอื่น ข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขโครงการในลักษณะเดียวกัน เพื่อป้องกันประวัติศาสตร์ซ้ำรอยต่อไป

6.4 เพื่อเป็นประโยชน์แก่การวางแผนในโครงการต่อเนื่อง

6.5 เหมาะสำหรับโครงการที่มีการลงทุนมาก ๆ โครงการที่ต้องกู้เงินมาลงทุนสูง โครงการที่มีความเสี่ยงสูง โครงการที่อันตรายสูง โครงการเหล่านี้ควรมีการวางแผนและปฏิบัติเพียงครั้งเดียว ไม่ใช่รอประเมินผลครั้งสุดท้าย ถ้าวางแผนไม่ตรงกับการปฏิบัติจึงค่อยมาวางแผนใหม่ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง

6.6 สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

7. ตัวอย่างการประเมินผลสุศึกษาในชนบท

7.1 การประเมินผลระดับหมู่บ้าน

(1) เรื่องที่ประเมิน

ผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม ผสส./ อสม. ตามบทบาทหน้าที่

(2) ผู้ประเมินผล

กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ร่วมกับกลุ่ม ผสส./ อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

(3) วิธีการ

เจ้าหน้าที่นัดประชุมกลุ่ม กม./ ผสส./ อสม. และเก็บรวบรวมผลงานจาก “สมุดบันทึกการปฏิบัติงาน” ของ อสม. เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนงานสาธารณสุขหมู่บ้าน ปีละ 2 ครั้ง (ทุก 6 เดือน) เพื่อประเมินผลความก้าวหน้าของงานตามแผนงานสาธารณสุขของหมู่บ้าน ตลอดจนประมวลอุปสรรคข้อคิดเห็นในการปฏิบัติงานและหาแนวทางแก้ไข

7.2 การประเมินผลระดับตำบล

เรื่องที่จะประเมินผล	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้ประเมิน
1. ประเมินเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนบริหารงานสาธารณสุขมูลฐานของตำบลในเรื่อง <ul style="list-style-type: none"> - จำนวน ผสส./ อสม. ที่กำหนดไว้ - ความครบถ้วนของหัวข้อวิชาการฝึกอบรม - จำนวน ผสส./ อสม. ที่พ้นสภาพ - การอบรมต่อเนื่อง - การประชาสัมพันธ์ - การติดตามเยี่ยมเยียนกลุ่ม ผสส./ อสม. - เป้าหมายการตั้งสหกรณ์ยา 	<ul style="list-style-type: none"> - โดยการเก็บรวบรวมผลงาน โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนบริหารงานสาธารณสุขมูลฐาน 	ทุก 6 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล จากสถานีอนามัย (สอ.) หรือสำนักงานผดุงครรภ์ (สผด.) โดยร่วมกับสภาตำบล กรรมการสาธารณสุขมูลฐานตำบล (กสมต.)
2. ประเมินเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนบริการสาธารณสุขมูลฐานของตำบล (ผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม ผสส./ อสม. ตามบทบาทหน้าที่)	<ul style="list-style-type: none"> - โดยการเก็บรวบรวมผลงานจากระเบียบการปฏิบัติงานของ อสม. เปรียบเทียบกับเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนบริการ - โดยการเก็บรวบรวมผล ผลงานจากการประชุมเพื่อประเมินผลงานของกลุ่ม ผสส./ อสม. กทม. - เสนอผลการประเมินผลต่อกรรมการสภา 	ทุก 6 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลจาก สอ. หรือ สผด. โดยร่วมกับกรรมการสภาตำบล กสมต.

เรื่องที่จะประเมินผล	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้ประเมิน
3. ความร่วมมือของชุมชนและการยอมรับ ผสส./ อสม. ของชาวบ้าน	<p>ตำบลและกรรมการสาธารณสุขมูลฐานของตำบล</p> <p>– สังเกตจากการไปร่วมประชุมกลุ่มและการติดตามนิเทศงานหรือการร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ผสส./ อสม.</p>	<p>ทุกครั้งที่ไปปฏิบัติงานในหมู่บ้าน</p>	<p>– เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลจาก สอ. หรือ สผด. โดยร่วมกับกรรมการสภาตำบล กสมต.</p>

7.3 การประเมินผลระดับอำเภอ

เรื่องที่จะประเมินผล	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้ประเมิน
1. ประเมินเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนบริหารงานสาธารณสุขมูลฐานของอำเภอในเรื่อง <ul style="list-style-type: none"> - จำนวน ผสส./ อสม. ที่กำหนดไว้ - ความครบถ้วนของหัวข้อวิชาการฝึกอบรม - จำนวน ผสส./ อสม. ที่พ้นสภาพ - การอบรมต่อเนื่อง - การประชาสัมพันธ์ - การติดตามเยี่ยมเยียนกลุ่ม ผสส./ อสม. - เป้าหมายการตั้งสหกรณ์ยา 	<ul style="list-style-type: none"> - โดยการเก็บรวบรวมผลงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนบริหารงานสาธารณสุขมูลฐาน 	ทุก 6 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - สาธารณสุขอำเภอ - ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอ
2. ประเมินเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนบริการสาธารณสุขมูลฐานของอำเภอ (ผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม ผสส./ อสม. ตามบทบาทหน้าที่)	<ul style="list-style-type: none"> - รวบรวมจากแบบบันทึกและรายงานการปฏิบัติงานสาธารณสุขของเจ้าหน้าที่ตำบล - โดยการเก็บรวบรวมผลงานจากการประชุมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล - วิเคราะห์ผลในการประเมินผลเพื่อนำมาปรับแผนสาธารณสุขมูลฐานของอำเภอ 	ทุก 6 เดือน	สสอ. ผช.สสอ.

เรื่องที่จะประเมินผล	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้ประเมิน
3. ความร่วมมือของชุมชนและการยอมรับ ผลส./ อสม. ของชาวบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - โดยการสังเกตจากการไปร่วมประชุม กลุ่ม ผลส./ อสม. กสต. กสมต. ฯลฯ - โดยการสอบถามชาวบ้าน - โดยจากผลการประเมินในข้อที่ 2 	ทุก 6 เดือน	สสอ. ผช.สสอ.

7.4 การประเมินผลระดับจังหวัด

เรื่องที่จะประเมินผล	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้ประเมิน
1. ประเมินเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนบริหารงานสาธารณสุขมูลฐานระดับจังหวัด <ul style="list-style-type: none"> - การครอบคลุมพื้นที่ - การครอบคลุมประชากร - การฝึกอบรม/ การทันสภาพ - ครูฝึกระดับจังหวัด/ อำเภอ - ครูฝึกระดับตำบล - อสม. - ผสส. - ความครบถ้วนและเป็นไปตามกำหนดเวลาของการจัดส่งสิ่งสนับสนุน - การนิเทศงาน - การประชาสัมพันธ์ 	- เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมาย โดย <ol style="list-style-type: none"> 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานของอำเภอ 2) รวบรวมข้อมูลจากการนิเทศงาน 3) ในกรณีที่ข้อมูลไม่ครบถ้วน อาจจะสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม โดยออกแบบสอบถามไปยังอำเภอหรือตำบล 	ทุก 6 เดือน	- หัวหน้าฝ่ายแผนงานและประเมินผล
2. ประเมินเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนบริการสาธารณสุขมูลฐาน (ผลการปฏิบัติงานที่เกิดจากงานสาธารณสุขมูลฐาน)	- เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกรายงานของเจ้าหน้าที่ตำบล)	ทุก 6 เดือน	- หัวหน้าฝ่ายแผนงานและประเมินผล

เรื่องที่จะประเมินผล	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้ประเมิน
3. ความร่วมมือของชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด ตลอดจนการยอมรับของชาวบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - จากการสังเกตการณ์การประชุมร่วมกับองค์กรต่าง 9 สถาบันต่าง 9 ที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง 9 - จากการสอบถามสำรวจ การยอมรับของกลุ่มองค์กรชุมชน ประชาชน โดยการสุ่มตัวอย่าง 	<p>ทุกครั้งที่ไปร่วมประชุม</p> <p>ทุก 6 เดือน</p>	หัวหน้าฝ่ายแผนงานและประเมินผล
4. ประเมินผลกระทบของงานสาธารณสุขมูลฐาน (การเปลี่ยนแปลงสถานะสุขภาพของประชาชนในส่วนที่เกิดขึ้นจากงานสาธารณสุขมูลฐาน)	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานะสุขภาพของประชาชนในส่วนที่เกิดจากงานสาธารณสุขมูลฐานโดยการ <ol style="list-style-type: none"> 1) วิเคราะห์จากสถิติข้อมูลรายงานต่าง 9 ของจังหวัด 2) ใช้แบบสอบถามสำรวจการเปลี่ยนแปลงสถานะสุขภาพของประชาชนโดยการสุ่มตัวอย่าง 	ปีละ 1 ครั้ง	หัวหน้าฝ่ายแผนงานและประเมินผล

8. สรุป

การประเมินผลเป็นการเปรียบเทียบการวางแผนกับการปฏิบัติงาน ถ้าหากว่าการวางแผนสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง แสดงว่าโครงการนั้นหรืองานที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์อย่างไรก็ตาม งานสุขศึกษาในชนบทนั้นควรมีการติดตามและประเมินผล โดยอาจจะติดตามผลและสนับสนุนทางการเงินและวิชาการแก่พื้นที่เป้าหมาย อาจทำได้โดยมีองค์กรกลาง ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการและสำนักงานเลขานุการโครงการหรืองานนั้น ๆ เป็นผู้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการ ส่วนการประเมินผลอาจจะทำได้โดยให้ชาวบ้านประเมินผลเองตามแบบเครื่องชี้วัด จปฐ. และรวบรวมข้อมูลเสนอองค์กรกลาง รวมทั้งมีการตรวจสอบหรือทดสอบข้อมูลจากองค์กรกลางโดยการสุ่มตัวอย่าง

การประเมินผลงานสุขศึกษาชนบทนั้น จะต้องมีคณะกรรมการประเมินผล ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาดำเนินการ ซึ่งการประเมินผลจะมีการรวบรวมข้อมูลโดยสำนักงานเลขานุการ และมีการประชุมของผู้เกี่ยวข้องทั้งคณะกรรมการและจังหวัดที่ทำการประเมินผล เพื่อสรุปสาระและปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

9. คำถามและกิจกรรมประกอบท้ายบท

1. นักศึกษามีแนวคิดที่ถูกต้องของการประเมินผลอย่างไร จงอธิบาย
 2. ลักษณะการติดตามผลและประเมินผลงานสุศึกษาในชนบทมีลักษณะใด ให้นักศึกษาอภิปรายพร้อมเหตุผลประกอบ
 3. ในการประเมินผลมีขั้นตอนอะไรบ้างจงอธิบาย
 4. ประโยชน์ของการประเมินผลมีอะไรบ้างจงอธิบาย
 5. ถ้าให้นักศึกษาประเมินผลโครงการสุศึกษาในชนบทคนเดียว 1 โครงการ นักศึกษาคิดว่าตนเองทำได้หรือไม่ และจงให้เหตุผลประกอบให้ชัดเจน
-